

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Робоча програма
навчальної дисципліни
"БЮДЖЕТНА СИСТЕМА"
для студентів напряму підготовки
6.030508 "Фінанси і кредит"
усіх форм навчання

Харків. Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014

Затверджено на засіданні кафедри оподаткування.
Протокол № 3 від 08.10.2013 р.

Укладач Михасьова Н. В.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Бюджетна система" для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" усіх форм навчання / укл. Н. В. Михасьова. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 40 с. (Укр. мов.)

Наведено зміст навчальної дисципліни за модулями та темами, подано плани лекцій і семінарських (практичних) занять, перелік питань для самостійного опрацювання, методичку активізації процесу навчання, систему оцінювання знань студентів.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит".

Вступ

Бюджетні процеси відіграють важливу роль у розвитку економіки країни, впливаючи на стан економічних процесів та соціального забезпечення, внутрішній і зовнішній баланси держави. Ефективна система управління фінансовими потоками в межах бюджетної системи та раціональна система бюджетних правовідносин повинні стати базою для зростання суспільного добробуту. Бюджетна система є провідною ланкою державних фінансів. Держава використовує бюджет як інструмент реалізації соціально-економічної політики, адже він відображає складну систему перерозподільних відносин у суспільстві, охоплює практично кожну юридичну та фізичну особу. Тому навчальна дисципліна "Бюджетна система" є важливою для підготовки бакалаврів за напрямом "Фінанси і кредит".

Навчальну дисципліну "Бюджетна система" віднесено до групи нормативних дисциплін циклу професійної підготовки бакалаврів за напрямом підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит". Вона є невід'ємною частиною циклу економічних дисциплін, необхідних робітникам податкових органів. Програму навчальної дисципліни розроблено відповідно до вимог Галузевого стандарту вищої освіти на базі освітньо-професійної програми підготовки магістра. Враховано рекомендації щодо кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Мета дисципліни – вивчення сутності бюджетних відносин і характеру їх впливу на суспільство. Тільки на цій основі можливо забезпечити ефективне управління бюджетом і фінансовою діяльністю в державі в цілому.

Предмет дисципліни – є види бюджетів бюджетної системи.

Для досягнення мети поставлені такі **основні завдання**:

засвоєнні теоретичних основ формування й використання бюджетних коштів;

розумінні засад бюджетного устрою й принципів побудови бюджетної системи;

формуванні теоретичних і практичних знань щодо методів і джерел формування доходів бюджету та напрямів і форм фінансування видатків;

оволодінні методикою визначення обсягів бюджетних видатків, які забезпечують реалізацію функцій держави;

формуванні знань з питань функціонування державного кредиту та управління державним боргом.

Структуру навчальної дисципліни наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Структура навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна: підготовка магістрів	Галузь знань, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів відповідних ECTS – 4, у тому числі: змістовних модулів – 2, завдання для самостійної роботи	Шифр та назва галузі знань: 0305 "Економіка і підприємництво"	Вибіркова. Рік підготовки: 4. Семестр: 7
Кількість годин за змістовними модулями: модуль 1 – 70 годин, модуль 2 – 74 години. Всього – 144 години	Шифр та назва спеціальності 6.030508 "Фінанси і кредит"	Лекції (теоретична підготовка) – 34 години. Практичні (семінарські) заняття – 34 години. Самостійна робота – 76 годин
Кількість тижнів викладання навчальної дисципліни – 17. Кількість годин на тиждень – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Вид контролю: іспит

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

Навчальна дисципліна є нормативною для бакалаврів з напрямку підготовки "Фінанси та кредит", спеціалізації "Оподаткування". З метою найкращого засвоєння навчального матеріалу дисципліни студенти повинні до його початку опанувати знання і навички в галузі загальної економічної теорії, фінансів, оподаткування, вміти простежити вплив економічних важелів державного політики на основні макроекономічні показників та механізми прийняття управлінських рішень на державній службі в податкових органах. Цю дисципліну вивчають студенти, оволодівши знаннями з дисциплін загальноекономічного циклу, таких, як: "Макроекономіка", "Фінанси", "Податкова система", "Гроші і кредит" та ін.

У результаті засвоєння навчальної дисципліни студент повинен:

знати: призначення та функції бюджету, сутність, складові та стратегічні перспективи бюджетної політики, бюджетне законодавство та його розвиток; бюджетний процес на загальнодержавному і місцевому рівнях; основи управління бюджетним дефіцитом; поняття та структуру бюджетного устрою та бюджетної системи; особливості використання інструментарію міжбюджетних відносин; сутність та характеристику доходів та видатків бюджетів різних рівнів; сутність та особливості управління державним боргом.

вміти: формулювати задачі бюджетної політики; визначати напрями бюджетної політики; аналізувати зміни в бюджетному законодавстві; аналізувати концептуальні основи функціонування дефіциту бюджету; оцінювати джерела фінансування бюджетного дефіциту; розробляти заходи щодо забезпечення фінансування бюджетів; визначати напрями вдосконалення управління державним боргом.

володіти: методами бюджетного планування, прогнозування і контролю у бюджетних установах; методикою розробки та виконання Державного та місцевих бюджетів, управлінськими рішеннями в діяльності бюджетних установ.

При викладанні навчальної дисципліни "Бюджетна система" основна увага приділяється досягненню синтезу теорії і практики, що сприяє оволодінню студентами певних компетентностей. Перелік предметних компетентностей у розрізі тематики навчальної дисципліни "Бюджетна система" наведено в табл. 2. Структуру їх формування, в тому числі за національною рамкою кваліфікації, представлено у додатку А (табл. А.1 та табл. А.2 відповідно).

2. Тематичний план навчальної дисципліни

З самого початку вивчення дисципліни кожен студент має бути ознайомлений як з програмою дисципліни і формами організації навчання, так і зі структурою, змістом та обсягом кожного з її навчальних модулів, а також усіма видами контролю та методикою оцінювання навчальної роботи. Навчальний процес згідно з програмою навчальної дисципліни "Бюджетна система" здійснюється у таких формах: лекційні, семінарські та практичні заняття, самостійна робота студентів, контрольні заходи.

**Предметні компетентності, якими мають володіти бакалаври
напрямку підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" після вивчення
навчальної дисципліни "Бюджетна система"**

Назва теми	Назва компетентності
1	2
Змістовний модуль 1. Роль бюджету та бюджетної системи для розвитку економіки держави	
Тема 1. Сутність, призначення та роль бюджету держави	<ol style="list-style-type: none"> 1. Мати цілісне уявлення про державні фінанси, їх сутність та структуру. 2. Розуміти сутність державного та місцевих бюджетів. 3. Усвідомлювати роль бюджету в державних фінансах. 4. Розуміти сутність бюджетного механізму
Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави	<ol style="list-style-type: none"> 1. Мати цілісне уявлення про бюджет як основний фінансовий план держави. 2. Знати ознаки бюджетної класифікації. 3. Розуміти сутність бюджетного планування та прогнозування. 4. Розрізняти доходи та видатки загального та спеціального фондів бюджету
Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розуміти сутність існування дефіциту бюджету. 2. Характеризувати джерела фінансування дефіциту бюджету. 3. Вміти розпізнавати причини бюджетного дефіциту
Тема 4. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначати основи бюджетного устрою. 2. Вміти характеризувати структуру бюджетної системи України. 3. Визначати бюджетні права і повноваження органів державної влади і місцевого самоврядування
Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розрізняти доходи і видатки державного та місцевих бюджетів. 2. Характеризувати методи міжбюджетних відносин, розрізняти систему фінансового вирівнювання: форми, методи, інструменти. 3. Здійснювати розподіл обсягу міжбюджетних трансфертів між бюджетами місцевого самоврядування
Змістовний модуль 2. Доходи та видатки бюджетної системи	
Тема 6. Система доходів бюджету	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначати та групувати категорії доходів державного бюджетів згідно з бюджетною та науковою класифікаціями. 2. Визначати методи формування доходів бюджету. 3. Визначати оптимальне співвідношення між методами формування доходів бюджету
Тема 7. Система видатків бюджету	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначати категорії видатків місцевих бюджетів згідно з бюджетною та науковою класифікаціями. 2. Оцінювати вплив функцій держави на склад і структуру видатків 3. Характеризувати критерії оптимізації структури видатків. 4. Аналізувати загальну характеристику кошторисного фінансування
Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначати завдання, засади і методологічні основи державного фінансування економіки. 2. Характеризувати склад видатків бюджету на економічну діяльність 3. Визначати особливості фінансування різних галузей господарства та фундаментальних та прикладних досліджень

1	2
Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	1. Вміти розпізнавати типи соціальної політики та їх вплив на обсяги бюджетного фінансування соціальних видатків. склад соціальних видатків бюджету. 2. Визначати об'єктивні чинники видатків на соціальний захист населення. 3. Вміти виділяти особливості фінансування різних соціальних закладів
Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління	1. Вміти розпізнавати склад видатків бюджету на національну оборону. 2. Вміти характеризувати особливості фінансування різних сфер управління. 3. Вміти формувати порядок планування і фінансування видатків бюджету на управління
Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу	1. Здатність визначати та аналізувати показники макроекономічного стану держави. 2. Розуміти механізм функціонування ринку цінних паперів

Вивчення студентом навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання навчальних модулів.

Навчальний модуль – це відносно окремих самостійний блок дисципліни, який логічно об'єднує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом та взаємозв'язками. Тематичний план даної дисципліни складається з двох модулів (табл. 3).

Таблиця 3

Структура тематичного плану дисципліни для магістрів

Назва теми	Кількість годин, відведених на:		
	лекції	семінарські та практичні заняття	самостійн у роботу студентів
1	2	3	4
Змістовний модуль 1. Роль бюджету та бюджетної системи для розвитку економіки держави			
Тема 1. Сутність, призначення та роль бюджету держави	2	2	4
Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави	2	2	4
Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	4	4	8
Тема 4. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України	4	4	8
Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання	6	6	10
Всього за першим модулем	18	18	34
Змістовний модуль 2. Доходи та видатки бюджетної системи			
Тема 6. Система доходів бюджету	4	4	6

1	2	3	4
Тема 7. Система видатків бюджету	4	4	6
Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку	2	2	8
Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	2	2	8
Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління	2	2	7
Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу	2	2	7
Всього за другим модулем	16	16	42
Разом годин = 144	34	34	76

3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Змістовний модуль 1. Роль бюджету та бюджетної системи для розвитку економіки держави

Тема 1. Сутність, призначення та роль бюджету держави

Економічна природа та сутність бюджету. Генезис бюджету. Основні характеристики бюджетних відносин. Бюджет як економічна категорія. Визначення бюджету згідно з Бюджетним кодексом. Функції, що характеризують сутність бюджету як економічної категорії. Призначення та роль бюджету. Економічне значення бюджету, його вплив на темпи економічного зростання, структуру та розвиток суспільного виробництва, оптимізацію вартісних пропорцій у розподілі доходів. Бюджетна політика як складова фінансової політики. Призначення та структура бюджетного механізму.

Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави

Правовий характер бюджету. Розподіл бюджетних повноважень між центральними та місцевими органами державної влади. Бюджет як розпис доходів і видатків. Організаційна структура доходів бюджету. Розподіл видатків між бюджетами різних рівнів бюджетної системи. Поняття бюджетної класифікації. Визначення бюджетної класифікації, її організаційна роль, юридичне значення та структура. Бюджетне планування та прогнозування. Бюджетне планування та прогнозування: функції, принципи організації, методи та завдання. Загальний та спеціальний фонди бюджету. Поняття загального та спеціального фондів бюджету, їх склад та структура.

Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування

Бюджетний дефіцит як економічна категорія та показник стану бюджету. Модель визначення розміру бюджетного дефіциту. Дефіцит бюджету як один з макроекономічних показників, що характеризують сутність економічної моделі. Причини виникнення та джерела покриття бюджетного дефіциту. Характеристика бюджетного дефіциту як показник стану бюджету в якості фінансового плану держави. Аналітичний огляд бюджетного дефіциту України. Регулювання бюджетного дефіциту. Основні заходи щодо зниження бюджетного дефіциту. Зарубіжний та вітчизняний досвіди фінансування дефіциту бюджету.

Тема 4. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України

Законодавча та нормативна бази функціонування бюджетної системи. Склад бюджетного законодавства. Регулювання бюджетних відносин відповідними законодавчими та нормативними актами. Бюджетний кодекс та його структура. Структура та принципи побудови бюджетної системи України. Переваги та недоліки бюджетної системи, побудованої за принципом єдності. Функціонування складових бюджетної системи України. Характеристика організації та функціонування бюджетної системи зарубіжних країн. Організація бюджетного процесу в Україні та його учасники. Сутність бюджетного процесу, його учасники та їх повноваження. Стадії бюджетного процесу на загальнодержавному та місцевому рівнях.

Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання

Організація та функціонування міжбюджетних відносин в Україні. Суб'єкти, види, принципи організації міжбюджетних відносин в Україні. Вертикальні та горизонтальні міжбюджетні відносини. Механізм міжбюджетних відносин як сукупність засобів (методів, форм, моделей, інструментів, інституціонально-правових структур). Переваги та недоліки централізованої та децентралізованої моделей міжбюджетних відносин. Характеристика методів міжбюджетних відносин. Основні форми взаємовідносин між окремими ланками бюджетної системи. Основні форми взаємовідносин між окремими ланками бюджетної системи. Система фінансового вирівнювання: форми, методи, інструменти. Характеристика міжбюджетних трансфертів місцевих бюджетів.

Змістовний модуль 2. Доходи та видатки бюджетної системи

Тема 6. Система доходів бюджету

Економічна сутність і класифікація доходів бюджету. Класифікація бюджетних доходів за різними критеріями. Розділи бюджетної класифікації доходів бюджету. Склад і джерела доходів Державного бюджету. Склад та джерела доходів Державного бюджету згідно з Бюджетним кодексом. Доходи загального та спеціального фондів. Доходи місцевих бюджетів. Доходи місцевих бюджетів. Поточний бюджет та бюджет розвитку. Доходи місцевих бюджетів, що враховуються та не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів. Роль податкової системи у формуванні бюджетних доходів.

Тема 7. Система видатків бюджету

Економічна сутність видатків бюджету. Поняття видатків бюджету. Класифікація видатків бюджету. Видатки Державного бюджету. Сутність видатків державного бюджету. Склад і структура видатків державного бюджету України. Класифікація видатків бюджету. Видатки місцевих бюджетів. Сутність видатків місцевих бюджетів, їх склад. Окремі напрямки видатків місцевих бюджетів та їх специфічність. Система бюджетного фінансування. Складові системи бюджетного фінансування (принципи, форми, методи). Головні розпорядники бюджетних коштів. Шляхи вдосконалення діючих форм бюджетного фінансування.

Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку

Видатки на розвиток економіки. Склад видатків бюджету на економічну діяльність, їх роль і місце в розвитку економіки. Напрямки і форми бюджетного фінансування економіки. Бюджетні інвестиції, їх види. Капітальні вкладення і джерела їх фінансування. Бюджетне фінансування економіки за рахунок цільових державних позик. Позички з бюджету державним підприємствам, порядок їх видачі й погашення. Шляхи фінансового оздоровлення державного сектора й ліквідації збитковості. Видатки на науково-дослідні роботи. Видатки бюджету на науку. Видатки бюджету на освіту, їх склад і структура. Бюджетні заклади освіти, особливості організації їх діяльності.

Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу

Сутність соціального захисту. Форми і види соціального захисту населення. Адресні субсидії громадянам на житло й комунальні послуги. Види разової фінансової допомоги громадянам. Особливості фінансування соціальної сфери. Форми і методи фінансового забезпечення соціальної сфери. Основи кошторисного фінансування. Види загальнообов'язкового державного соціального страхування. Бюджетне фінансування закладів культури, склад видатків. Особливості кошторису бібліотек, будинків культури та інших культурно-освітніх закладів. Фінансування преси, радіо, телебачення, розвитку фізичної культури і спорту.

Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління

Видатки на національну оборону. Фінансові та політичні аспекти видатків держави на оборону. Воєнна доктрина країни та її вплив на рівень і розмір видатків на оборону. Склад цих видатків, порядок їх планування і фінансування. Видатки на державне управління. Видатки бюджету на державне управління, їх склад. Утримання органів законодавчої та виконавчої влади. Видатки на судові органи і прокуратуру. Видатки на правоохоронні органи. Видатки на утримання податкової адміністрації та митних органів. Порядок планування і фінансування видатків бюджету на управління.

Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу

Економічна сутність державного боргу. Форми державного кредиту, їх призначення. Суб'єкти державного кредиту, їх класифікація. Роль і місце державного кредиту в покритті дефіциту бюджету. Державні позики як основна форма державного кредиту. Види цінних паперів з державних позик: облігації, казначейські зобов'язання (векселі). Класифікація державного кредиту. Державний борг, його структура. Управління державним боргом. Способи управління державним боргом.

4. Плани лекцій

Змістовний модуль 1. Роль бюджету та бюджетної системи для розвитку економіки держави

Тема 1. Сутність, призначення та роль бюджету держави

- 1.1. Економічна природа та сутність бюджету.
- 1.2. Бюджет як економічна категорія.
- 1.3. Призначення та роль бюджету.
- 1.4. Бюджетна політика як складова фінансової політики.
- 1.5. Призначення та структура бюджетного механізму.

Література: [3, с. 12; 4, с. 100; 6, с. 8; 31, с. 5].

Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави

- 2.1. Правовий характер бюджету.
- 2.2. Бюджет як розпис доходів і видатків.
- 2.3. Поняття бюджетної класифікації.
- 2.4. Бюджетне планування та прогнозування.
- 2.5. Загальний та спеціальний фонди бюджету.

Література: [20, с. 11; 23, с. 13; 31, с. 15].

Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування

- 3.1. Бюджетний дефіцит як економічна категорія та показник стану бюджету.
- 3.2. Причини виникнення та джерела покриття бюджетного дефіциту.
- 3.3. Регулювання бюджетного дефіциту.

Література: [2, с. 22; 3, с. 18; 7, с. 27; 8, с. 21; 26, с. 30; 29, с. 33].

Тема 4. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України

- 4.1. Законодавча та нормативна бази функціонування бюджетної системи.
- 4.2. Структура та принципи побудови бюджетної системи України.
- 4.3. Функціонування складових бюджетної системи України.
- 4.4. Організація бюджетного процесу в Україні та його учасники.

Література: [20, с. 32; 23, с. 37; 31, с. 45].

Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання

- 5.1. Організація та функціонування міжбюджетних відносин в Україні.

5.2. Основні форми взаємовідносин між окремими ланками бюджетної системи

Література: [3, с. 56; 4, с. 85; 13, с. 47; 20, с. 38; 22, с. 45; 35, с. 50].

Змістовний модуль 2. Доходи та видатки бюджетної системи

Тема 6. Система доходів бюджету

6.1. Економічна сутність і класифікація доходів бюджету.

6.2. Склад і джерела доходів Державного бюджету.

6.3. Доходи місцевих бюджетів.

Література: [3, с. 56; 6, с. 68; 18, с. 67; 24, с. 62; 27, с. 70].

Тема 7. Система видатків бюджету

7.1. Економічна сутність видатків бюджету.

7.2. Класифікація видатків бюджету.

7.3. Видатки Державного бюджету.

7.4. Видатки місцевих бюджетів.

7.5. Система бюджетного фінансування.

Література: [3, с. 81; 6, с. 83; 18, с. 77; 24, с. 76; 27, с. 79].

Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку

8.1. Видатки на розвиток економіки.

8.2. Видатки на науково-дослідні роботи.

Література: [3, с. 93; 18, с. 89; 21, с. 88; 31, с. 95].

Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу

9.1. Сутність соціального захисту.

9.2. Особливості фінансування соціальної сфери.

Література: [3, с. 98; 4, с. 120; 25, с. 101; 33, с. 105].

Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління

10.1. Видатки на національну оборону.

10.2. Видатки на державне управління.

Література: [2, с. 98; 3, с. 109; 25, с. 110; 35, с. 107].

Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу

11.1. Економічна сутність державного боргу.

11.2. Управління державним боргом.

Література: [3, с. 123; 5, с. 118; 7, с. 131; 32, с. 114].

5. Плани семінарських та практичних занять

За кожною темою викладач проводить заняття, яке містить семінарську та практичну частини.

На семінарській частині заняття викладач організує обговорення із студентами питань з тем, визначених робочою навчальною програмою.

На практичній частині заняття викладач формує у студентів вміння та навички практичного застосування окремих теоретичних положень навчальної дисципліни шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих завдань.

Заняття включає проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, тестовий контроль, перевірку та оцінювання.

Підсумкові оцінки за кожне заняття вносяться у відповідний журнал. Оцінки, отримані студентом за семінарські та практичні заняття враховуються при виставленні поточної модульної оцінки з даної навчальної дисципліни.

Перелік тем семінарських та практичних занять наведено в табл. 4

Таблиця 4

Перелік тем практичних занять

Назви тем	Програмні запитання	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Змістовний модуль 1. Роль бюджету та бюджетної системи для розвитку економічної держави			
Тема 1. Сутність, призначення та роль бюджету держави	1. Історія виникнення терміна "бюджет" та його сучасне трактування в економічній літературі. 2. Функції бюджету як економічної категорії. 3. Бюджетні відносини та їх ознаки. 4. Сутність та основні напрямки бюджетної політики. 5. Сутність бюджетного механізму, його структура та основні характеристики	2	[3, с. 12; 4, с. 100; 6, с. 8; 31, с. 5]

Продовження табл. 4

1	2	3	4
---	---	---	---

Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави	1. Правовий характер бюджету і нормативно-правові акти органів державної влади. 2. Організаційна структура доходів бюджету. 3. Розподіл видатків між бюджетами різних рівнів бюджетної системи. 4. Поняття бюджетної класифікації, її організаційна роль, юридичне значення та структура. 5. Бюджетне планування та прогнозування: функції, принципи організації, методи та завдання	2	[20, с. 11; 23, с. 13; 31, с. 15]
Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	1. Поняття "бюджетний дефіцит". 2. Бюджетний дефіцит як показник стану бюджету та фінансового плану. 3. Причини виникнення та джерела покриття бюджетного дефіциту. Регулювання бюджетного дефіциту. 4. Основні заходи щодо зниження бюджетного дефіциту	4	[2, с. 22; 3, с. 18; 7, с. 27; 8, с. 21; 26, с. 30; 29, с. 33]
Тема 4. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України	1. Законодавча та нормативна бази функціонування бюджетної системи. 2. Склад та принципи побудови бюджетної системи України. 3. Функціонування бюджетної системи та її складових. 4. Характеристика складових бюджетної системи. 5. Характеристика організації та функціонування бюджетної системи зарубіжних країн	4	[20, с. 32; 23, с. 37; 31, с. 45]
Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання	1. Характеристика сутності міжбюджетних відносин у розрізі економічного, правового та політичного аспектів. Вертикальні та горизонтальні міжбюджетні відносини. 2. Характеристика методів міжбюджетних відносин: балансового, делегуючого, трансфертного, функціонального, кредитування та ін. 3. Основні форми взаємовідносин між окремими ланками бюджетної системи: бюджетне субсидювання, вилучення коштів, бюджетні позики, взаємні розрахунки бюджетів	6	[3, с. 56; 4, с. 85; 13, с. 47; 20, с. 38; 22, с. 45; 35, с. 50]
Змістовний модуль 2. Доходи та видатки бюджетної системи			
Тема 6. Система доходів бюджету	1. Економічна сутність і класифікація бюджетних доходів. 2. Розділи бюджетної класифікації доходів бюджету (податкові та неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, офіційні трансферти). 3. Склад і джерела доходів Державного бюджету згідно з Бюджетним кодексом. 4. Доходи загального та спеціального фондів. 5. Доходи місцевих бюджетів (загального та спеціального фондів)	4	[3, с. 56; 6, с. 68; 18, с. 67; 24, с. 62; 27, с. 70]

Закінчення табл. 4

1	2	3	4
Тема 7. Система видатків бюджету	1. Економічна сутність бюджетних відносин. 2. Види фінансування державних видатків та видатків місцевих бюджетів. 3. Напрямки фінансування видатків за рахунок Державного бюджету. 4. Класифікація видатків бюджету: функціональна, економічна, відомча, програмна. 5. Розмежування видатків між місцевими бюджетами. 6. Бюджетне фінансування, його форми та методи	4	[3, с. 81; 6, с. 83; 18, с. 77; 24, с. 76; 27, с. 79]
Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку	1. Склад видатків бюджету на економічну діяльність, їх роль і місце в розвитку економіки. 2. Напрями і форми бюджетного фінансування економіки. 3. Бюджетні інвестиції, їх види. Капітальні вкладення і джерела їх фінансування. 4. Бюджетне фінансування економіки за рахунок цільових державних позик. 5. Шляхи фінансового оздоровлення державного сектора і ліквідації збитковості	2	[3, с. 93; 18, с. 89; 21, с. 88; 31, с. 95]
Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	1. Склад видатків бюджету на соціальний захист населення, їх роль в умовах переходу до ринкової економіки. 2. Форми і методи фінансового забезпечення соціальної сфери. 3. Бюджетне фінансування закладів соціальної сфери, його організація. 4. Основи кошторисного фінансування. 5. Видатки бюджету на освіту, їх склад і структура	2	[3, с. 98; 4, с. 120; 25, с. 101; 33, с. 105]
Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління	1. Фінансові та політичні аспекти видатків держави на оборону. 2. Воєнна доктрина країни та її вплив на рівень і розмір видатків на оборону. 3. Склад цих видатків, порядок їх планування і фінансування. 4. Видатки бюджету на державне управління, їх склад. Утримання органів законодавчої та виконавчої влади. 5. Видатки на судові органи і прокуратуру. Видатки на правоохоронні органи	2	2, с. 98; 3, с. 109; 25, с. 110; 35, с. 107]
Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу	1. Державний кредит як специфічна форма фінансових відносин. Форми державного кредиту, їх призначення. 2. Суб'єкти державного кредиту, їх класифікація. 3. Роль і місце державного кредиту в покритті дефіциту бюджету. 5. Способи управління державним боргом	2	[3, с. 123; 5, с. 118; 7, с. 131; 32, с. 114]

6. Самостійна робота студентів

Вивчення дисципліни потребує від студентів інтенсивної самостійної роботи над спеціальною літературою. Для цього рекомендується опрацювати нові законодавчі та нормативні акти, які публікуються в офіційних виданнях "Урядовий кур'єр", "Голос України", "Відомості Верховної Ради України", аналітичні коментарі та проблемні статті. Самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам: вивчення лекційного матеріалу; робота з вивчення рекомендованої літератури; підготовка до семінарських і практичних занять, дискусій, роботи в малих групах; контрольна перевірка кожним слухачем особистих знань за запитаннями для самостійного поглибленого вивчення та самоконтролю; аналітичні, теоретичні дослідження (огляди) у есе (тезами доповідей на наукову конференцію чи семінар) за вказаними темами. Перелік питань для самостійного опрацювання за відповідними темами наведено в табл. 5.

Таблиця 5

Перелік питань для самостійного опрацювання

Назва теми	Питання для самостійного опрацювання	Література
1	2	3
Тема 1. Сутність, призначення та роль бюджету держави	1. Походження терміна "бюджет". 2. Становлення бюджету України. 3. Взаємозв'язок бюджету та соціально-економічних процесів. 4. Взаємозв'язок бюджетної політики і податкової політики	[4, с. 70; 31, с. 5]
Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави	1. Правове регулювання бюджету. 2. Специфіка бюджетного планування та прогнозування в Україні. 3. Взаємозв'язок бюджету з фінансовими планами	[20, с. 11; 31, с. 15]
Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	1. Чинники виникнення бюджетного дефіциту в Україні. 2. Сучасні ефективні методи фінансування бюджетного дефіциту в розвинених країнах. 3. Емісія коштів як джерело покриття дефіциту бюджету	[7, с. 18; 11, с. 27; 26, с. 30]
Тема 4. Бюджетний устрій та побудова	1. Бюджетний кодекс України. 2. Автономність бюджетів як передумова ефективної діяльності місцевого самоврядування. 3. Переваги та недоліки бюджетної системи, побудованої за принципом єдності	[20, с. 32; 23, с. 37; 31, с. 45]

бюджетної системи України		
---------------------------	--	--

Закінчення табл. 5

1	2	3
Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання	1. Форми взаємовідносин між бюджетами. 2. Методи бюджетного регулювання. 3. Автономність бюджетів як передумова ефективної діяльності місцевого самоврядування	[4, с. 85; 3, с. 56; 35, с. 50]
Тема 6. Система доходів бюджету	1. Вплив "тіньової економіки" на рівень доходів бюджету. 2. Прямі податки та їх роль у доходах бюджету. 3. Непрямі податки та їх роль у доходах бюджету	[18, с. 67; 27, с. 70]
Тема 7. Система видатків бюджету	1. Вплив на склад і структуру видатків бюджету функції держави. 2. Характеристика основних напрямків Державного бюджету України. 3. Вплив пріоритетних заходів державної політики на структуру видатків Державного бюджету України	[18, с. 77; 6, с. 83; 24, с. 76; 27, с. 79]
Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку	1. Операційні витрати як форма бюджетного фінансування економічної діяльності. 2. Видатки бюджету на промисловість і енергетику в Україні. 3. Фінансова підтримка вугледобувних та гірничодобувних галузей в Україні	[18, с. 89; 3, с. 93; 21, с. 88; 31, с. 95]
Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	1. Соціально-економічні гарантії держави, їх напрямки і форми в Україні. 2. Бюджетне фінансування дошкільних закладів, загальноосвітніх ШКІЛ в Україні. 3. Бюджетне фінансування вищої освіти в Україні	[4, с. 120; 3, с. 98; 25, с. 101; 33, с. 105]
Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління	1. Фінансування видатків на національну оборону за принципом мінімальної достатності. 2. Фінансування державного управління в Україні. 3. Фінансування міжнародної діяльності в Україні. 4. Фінансування правоохоронної діяльності в Україні	[3, с. 109; 2, с. 98; 25, с. 110; 35, с. 107]
Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу	1. Структура і динаміка внутрішнього та зовнішнього боргу України. 2. Негативні наслідки облігаційної піраміди в Україні. 3. Оцінка платоспроможності держави. 4. Напрями управління державним боргом. 5. Правова база управління державним боргом	[3, с. 123; 5, с. 118; 11, с. 131; 32, с. 114]

Перелік орієнтовним напрямків досліджень для написання есе за кожною темою дисципліни наведено в табл. 6.

Таблиця 6

Перелік тем досліджень у есе

Назва теми	Напрямок досліджень
1	2
Тема 1. Сутність, призначення та роль бюджету держави	1. Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України. 2. Вплив бюджету на економічний розвиток

1	2
Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави	1. Бюджетний механізм забезпечення зростання суспільного добробуту
Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	1. Характеристика взаємозв'язку дефіциту бюджету та економічної динаміки. 2. Проблема дефіцитності державного бюджету і шляхи її розв'язання
Тема 4. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України	1. Історичні аспекти еволюції бюджетної системи України. 2. Казначейська система виконання бюджетів
Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання	1. Реформування системи міжбюджетних відносин в Україні. 2. Регіональні особливості міжбюджетних відносин в Україні
Тема 6. Система доходів бюджету	1. Розвиток системи податків як основи зміцнення державних фінансів. 2. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів
Тема 7. Система видатків бюджету	1. Соціальна ефективність бюджетних видатків: сучасне положення та досвід розвинутих країн. 2. Визначення задач, які вирішуються в сфері використання бюджетних ресурсів
Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку	1. Визначення пріоритетності видатків на розвиток агропромислового комплексу. 2. Позитивні та негативні аспекти пільгового оподаткування підприємств
Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	1. Соціальний захист населення в контексті фінансової політики 2. Недержавне пенсійне забезпечення в ринковому контексті
Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління	1. Обґрунтування необхідності витрат на оборону у видатковій частині бюджету. 2. Характеристика процесів планування та фінансування видатків на управління
Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу	1. Формування стратегії управління державним боргом 2. Державний борг і ефективність використання державного кредиту

7. Контрольні запитання для самодіагностики

Змістовний модуль 1. Роль бюджету та бюджетної системи для розвитку економічної держави

1. У чому полягає економічне значення бюджету?
2. Охарактеризуйте специфічні ознаки бюджетних відносин.

3. Яке призначення має бюджетний механізм у державі?
4. Охарактеризуйте сутність і призначення бюджетної класифікації.
5. Охарактеризуйте значення бюджетної класифікації для організації бюджетного процесу.
6. Дайте характеристику основних методів бюджетного планування і прогнозування.
7. Дайте характеристику сутності й призначення загального та спеціального фондів державного бюджету.
8. Характеристика бюджетного дефіциту як економічної категорії.
9. Дайте характеристику основним причинам виникнення бюджетного дефіциту в Україні на початку 90-х років.
10. Окресліть шляхи подолання бюджетного дефіциту.
11. Які фінансові інструменти можуть бути використані для покриття бюджетного дефіциту?
12. Які форми фінансування державного дефіциту застосовуються у розвинених країнах?
13. Обґрунтуйте сутність бюджетної системи України.
14. Які принципи покладені в основу побудови бюджетної системи України?
15. Охарактеризуйте структуру бюджетної системи України.
16. Назвіть повноваження у сфері бюджетних відносин Рахункової палати, Державного казначейства, контрольно-ревізійного управління, державної податкової служби.
17. Обґрунтуйте зміст бюджетного планування.
18. Надайте характеристику сутності економічного, правового та політичного аспектів міжбюджетних відносин.
19. Розкрийте економічну сутність міжбюджетних трансфертів.
20. Дайте характеристику форм взаємовідносин між ланками бюджетної системи.
21. Які трансферти з державного бюджету надаються місцевим?

Змістовний модуль 2. Доходи та видатки бюджетної системи

1. Вкажіть джерела формування дохідної частини бюджетів.
2. Дайте визначення бюджету розвитку місцевих бюджетів. Назвіть джерела його формування.
3. Розкрийте сутність та структуру офіційних трансфертів.
4. Охарактеризуйте джерела формування офіційних трансфертів.

5. Розкрийте сутність бюджетних видатків.
6. За якими ознаками класифікуються видатки бюджету?
7. За рахунок яких джерел фінансуються бюджетні видатки?
8. Які завдання вирішуються у сфері використання державних бюджетних ресурсів та на які групи вони поділяються?
9. Назвіть пріоритетні видатки економічного напрямку,
10. Як поділяються видатки за функціональним призначенням?
11. У чому полягає економічна сутність поняття "державна дотація"?
12. Охарактеризуйте позитивні та негативні аспекти пільгового оподаткування підприємств.
13. Навести приклади прийняття рішень, пов'язаних із наданням матеріального забезпечення (соціальної послуги) на підприємстві (організації, установі).
14. Розвиток нормативно-законодавчого забезпечення становлення соціального страхування в Україні.
15. Система управління фінансами сфери соціального страхування.
16. Фінансове забезпечення соціальних послуг.
17. Розкрийте види та сутність видатків на оборону.
18. Обґрунтуйте необхідність видатків на оборону.
19. Які є джерела фінансування видатків на оборону?
20. Що передбачають напрямки видатків на управління?
21. Чим різняться державний кредит та інші види кредиту?
22. Охарактеризуйте здійснення державних запозичень.
23. Які особливості зовнішнього державного кредиту?
24. Надайте характеристику джерелам та напрямкам надання зовнішніх позик.

Тематика контрольних робіт для студентів заочної форми навчання

Контрольна робота передбачає глибоке засвоєння студентами заочної форми навчання матеріалу навчальної дисципліни і включає два теоретичних питання, відповіді на які потрібно пов'язати з практикою того підприємства (організації), на якому працює (проходить практику) студент. Виконана робота має містити стислий виклад матеріалу з наведених за певним варіантом питань з використанням графічного та

аналітичного матеріалу. Обов'язковим є наявність переліку використаної літератури з посиланням на неї в тексті контрольної роботи.

Варіант контрольної роботи обирається студентом відповідно до останнього номера його залікової книжки.

Варіант 0

1. Бюджет як економічна категорія, бюджет як фінансовий план держави.

2. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу.

Варіант 1

1. Взаємовідносини ланок бюджетної системи.

2. Особливості планування і фінансування витрат органів державної влади й управління.

Варіант 2

1. Організація системи доходів бюджету.

2. Склад видатків на управління.

Варіант 3

1. Бюджетні інвестиції у розвиток економіки.

2. Склад і характеристика видатків на соціальний захист населення і соціальне забезпечення.

Варіант 4

1. Бюджетні кредити підприємствам.

2. Склад і характеристика видатків на соціальну сферу.

Варіант 5

1. Основи бюджетного устрою.

2. Фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання і кредитора.

Варіант 6

1. Склад і структура доходів Державного бюджету України.

2. Планування і фінансування видатків на управління.

Варіант 7

1. Роль бюджету фінансовому забезпеченні і фінансовому регулюванні.

2. Державні цінні папери на фінансовому ринку.

Варіант 8

1. Роль бюджету у забезпеченні економічного розвитку країни.

2. Основи кошторисного фінансування.

Варіант 9

1. Класифікація видатків бюджету.
2. Воєнна доктрина держави і військові витрати.

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота за дисципліною здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі: індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є:

а) за засвоєнням теоретичного матеріалу: консультації: індивідуальні (запитання – відповідь); групові (розгляд типових прикладів – ситуацій);

б) за засвоєнням практичного матеріалу: консультації індивідуальні і групові;

в) для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу: індивідуальні здавання виконаних робі, підготовка есе для виступу на науковому семінарі, конференції.

9. Методики активізації процесу навчання

При викладанні дисципліни передбачено застосування активних і інтерактивних методів навчання – проблемних та міні-лекцій, семінарів в активній формі, розгляд кейсів. Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але і високою ефективністю учбового процесу, який виявляється в: високої мотивації студентів; закріпленні теоретичних знань на практиці; підвищенні самосвідомості студентів; виробленню здатності ухвалювати самостійні рішення; виробленню здібності до колективних рішень; виробленню здібності до соціальної інтеграції; придбанні навичок вирішення конфліктів; розвитку здібності до компромісів.

При викладанні дисципліни передбачено застосування активних і інтерактивних методів навчання – проблемних та міні-лекцій:

Проблемні лекції – спрямовані на розвиток логічного мислення студентів і характеризуються виділенням головних висновків з питань,

що розглядаються. При читанні лекцій студентам даються питання для самостійного розмірковування, яка відіграє активізуючу роль, примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Проблемна лекція з питання: "Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування" (за темою 3).

Проблемна лекція з питання: "Система видатків бюджету" (за темою 7).

Проблемна лекція з питання: "Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку" (за темою 8).

Проблемна лекція з питання: "Видатки бюджету на обслуговування державного боргу" (за темою 9).

Міні-лекції – характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень.

Міні-лекція з питання: "Сутність, призначення та роль бюджету держави" (за темою 1).

Міні-лекція з питання: "Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання" (за темою 5).

Міні-лекція з питання: "Система доходів бюджету" (за темою 6).

10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Оцінювання знань, умінь та навичок студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни "Бюджетна система" передбачають лекційні, семінарські (практичні) заняття, а також самостійну роботу.

Проведення поточно-модульного контролю. Поточно-модульний контроль здійснюється та оцінюється за двома складовими: практичний модульний контроль і лекційний (теоретичний) модульний контроль. Оцінка за практичну складову модульного контролю виставляється за результатами оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять, виконання завдань для самостійної роботи та проміжного контролю згідно з графіком навчального процесу.

Оцінювання і перевірка знань студента проводиться в наступних формах:

1. Перевірка та оцінювання знань студента під час проведення лекційних та практичних занять.

2. Проведення поточних контрольних робіт (тестування, теоретичні та ситуаційні завдання).

3. Написання есе.

4. Проведення поточного модульного контролю.

5. Проведення іспиту.

Перевірка та оцінювання знань студента під час проведення практичних занять має на меті перевірку рівня володіння теоретичними знаннями з теми практичного заняття та можливість застосовувати їх при вирішенні практичного завдання.

Оцінювання знань студента під час лекцій (робота на лекції) за дисципліною "Бюджетна система". Максимальна оцінка – 0,5 балів має наступні складові:

0,2 бал – присутність на лекції та ведення конспекту лекцій, відповідно до робочої програми;

0,3 бал – володіння понятійним апаратом щодо лекційного матеріалу та вміння формулювати запитання викладачу та давати відповіді на запитання викладача щодо теми лекції.

Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять (активна участь у виконанні практичного завдання – усне опитування) за дисципліною "Бюджетна система". Максимальна оцінка – 0,5 балів має наступні складові:

0,2 бал – присутність на занятті та наявність загальних знань лекційного матеріалу;

0,3 бал – знання лекційного матеріалу в повному обсягу та формулювання обґрунтованих висновків та власної позиції щодо проблемних моментів.

Написання есе є додатковою частиною самостійної роботи студента над навчальною дисципліною, мета якого – поглиблення теоретичних знань, набутих студентами у процесі вивчення дисципліни, вміння застосовувати індивідуальні, творчі та професійні компетенції, набуті в процесі навчання. Есе являє собою твір-роздум невеликого обсягу з вільною композицією, що виражає індивідуальні враження, міркування по конкретному питанню, проблемі. Есе припускає вираження автором своєї точки зору, особистої суб'єктивної оцінки предмета міркування, дає можливість нестандартного (творчого), оригінального освітлення матеріалу. На відміну від інших методів контролю і перевірки знань, метою есе є діагностика продуктивної, творчої складової

пізнавальної діяльності студентів, яка передбачає аналіз інформації, його інтерпретацію, побудову міркувань, порівняння фактів, підходів і альтернатив, формулювання висновків, особисту оцінку автора і т. п .

Максимальна оцінка за розкриття теми есе – 4 балів має наступні складові:

1 бал – за правильне розуміння теми есе;

1 бал – за чітке володіння понятійним апаратом;

1 бал – за творчий підхід;

1 бал – за наведення прикладів і висновків щодо теми есе

Проведення поточних контрольних робіт (тестування, теоретичні та ситуаційні завдання) відбувається за кожною темою (іноді теми можуть об'єднуватись). Це дає можливість перманентно оцінювати рівень знань студентів з теоретичних питань навчальної дисципліни.

Лекційний модульний контроль здійснюється у письмовій формі за відповідними білетами. Структура білетів з модульного контролю включає у себе: теоретичне питання, два ситуаційних завдання.

Для підведення підсумків роботи студентів із змістовного модуля виставляється підсумкова оцінка з поточно-модульного контролю, яка враховує оцінки за практичний модульний контроль і лекційний модульний контроль.

ЗРАЗОК ЗАВДАННЯ ПОТОЧНОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Дисципліна "Бюджетна система"

Модульний контроль за модулем № 1

Теоретичне питання

1. Проаналізуйте нормативно-правову базу функціонування бюджетної системи України.

Ситуаційне завдання 1

Зважаючи на досить складну соціально-економічну ситуацію в державі ВРУ було прийняте рішення переглянути в 2013 р. індекс відносної податкоспроможності відповідних бюджетів. За результатами аналізу законодавчий орган влади прийняв рішення про загальнодержавне скорочення даного показника на 2 %. Проаналізуйте правомірність дій ВРУ.

Ситуаційне завдання 2

Розмір загальних доходів м. Богодухів за 2012 р. знаходився на рівні 3925,11 тис. грн., а загальні планові видатки на 2013 р. склали 3921,11 тис. грн. На початку планового бюджетного періоду для покриття тимчасових касових розривів був

встановлений рівень оборотної касової готівки на рівні 78502,2 грн. На кінець 2013 року вільний залишок коштів склав 31 502,2 грн, який місцева рада використала на соціальні програми, пов'язані з розвитком спорту. Оцінити правомірність дій міської ради м. Богодухів.

Для оцінки рівня відповідей студентів на теоретичні запитання та вирішення ситуаційних завдань використовуються такі критерії:

За відповідь на теоретичне питання ставиться оцінка 3 бали, яка складається з таких складових:

1 бал – за правильне визначення сутності та окремих складових вказаного процесу (явища);

1 бал – за правильну інтерпретацію переваг та недоліків вказаного процесу (явища);

0,9 бала – за аналіз окремих складових вказаного процесу (явища);

0,1 бала – за наведення прикладів.

За виконання ситуаційного завдання № 1 ставиться оцінка 6 балів, яка складається з таких складових:

3 бали – за представлення чіткого та правильного алгоритму аналізу ситуації;

1,5 бали – за правильне діагностування досліджуваного явища з урахуванням сучасного стану бюджетно-податкового законодавства;

1 бал – за формування обґрунтованих, взаємопов'язаних висновків;

0,5 бала – за акуратне оформлення відповіді.

За виконання ситуаційного завдання №2 ставиться оцінка 3 бали, яка складається з наступних складових:

1,5 балів – за правильне визначення типу конфліктної ситуації та її специфіки;

1 бал – за обґрунтований висновок щодо розв'язання певної конфліктної ситуації з посиланнями на нормативно-правові акти, розпорядчі чи ін. документи;

0,4 бала – за володіння понятійним апаратом при відповіді на ситуаційне завдання;

0,1 бала – за акуратне оформлення відповіді.

Для підведення підсумків роботи студентів зі змістовного модуля виставляється підсумкова оцінка з поточно-модульного контролю, яка враховує оцінки за практичний і теоретичний (лекційний) модульний контроль.

Проведення підсумкового письмового іспиту. Умовою допуску до іспиту є позитивні оцінки з проміжного контролю знань. Підсумковий контроль знань студентів здійснюється у письмовій формі за екзаменаційними білетами за 12-ти бальною шкалою.

Екзаменаційні білети включають практичні завдання (ситуації) різного ступеня складності (стереотипне, діагностичне, евристичне). Кожне завдання екзаменаційного білета оцінюється окремо. Загальна оцінка дорівнює середній арифметичній із суми оцінок кожного завдання. Якщо одна з оцінок "незадовільно", то загальна оцінка не може бути вищою за "задовільно".

ЗРАЗОК ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА

Дисципліна "Бюджетна система"

Діагностичне завдання 1

В Іванківській дільничній лікарні працює платний госпрозрахунковий кабінет зубопротезування. Маємо такі дані для складання кошторису доходів і витрат кабінету, грн (таблиця)

Доходи				Витрати	
Залишок коштів на початок року	177 грн				
Надходження поточного року				(1110) Заробітна плата, грн.	
Найменування робіт	Вартість одиниці робіт, грн	Кількість, шт.	Сума, грн	(1120) Нарахування на зарплату, грн	1050
Коронки сталеві	16	400		(1160) Оплата комунальних послуг та електроенергії, грн	970
Зуби сталеві	13	400		(1130) Придбання предметів постачання і матеріалів, грн	950
Зуби з облицюванням	20,6	50			
Знімні протези	42,5	70			
Разом				Разом	

Потрібно: 1. Визначити загальну суму надходжень за платні роботи. 2. Обчислити витрати по заробітній платі (код 1110), а також загальну суму витрат. 3. Визначити перевищення доходів над витратами, тобто госпрозрахунковий результат роботи кабінету зубопротезування.

Діагностичне завдання 2

Потенційний рівень ВВП в Україні в 2013 р. склав 112 млрд грн. Фактичний ВВП дорівнює 85 млрд грн. Сума податкових надходжень 80 % від ВВП. Державні витрати на товари та послуги склали 57 млрд. Трансферти – 25 млрд. Державний борг – 47 млрд грн. Ставка обслуговування боргу – 25 %. Визначити: 1. Що спостерігається в економіці держави (дефіцит або профіцит), визначити розміри? 2. Як зміниться сальдо державного бюджету в умовах повної зайнятості?

Діагностичне завдання 3

За даними про доходи державного бюджету й розмір валового внутрішнього продукту України за період (таблиця.) визначте функцію, що відображає залежність доходів державного бюджету від змін валового внутрішнього продукту країни. За допомогою коефіцієнта детермінації оцініть щільність зв'язку, а також за допомогою коефіцієнта невизначеності визначте відсоток незалежності категорій за вказаний інтервал, якщо коефіцієнт кореляції рівний 0,13. Зробіть необхідні висновки.

Таблиця

Показники доходів Державного бюджету та ВВП України

Період	Доходи державного бюджету (млрд. грн)	ВВП (млрд. грн)
Січень	11,9	25
Лютий	7	20
Березень	18,9	24,5
Квітень	14,7	33
Травень	42	28,5
Червень	42	25
Липень	18,9	36
Серпень	16,1	33,5
Вересень	16,1	40
Жовтень	20,3	51,5
Листопад	28	40
Грудень	29,4	55,5

Ситуаційне завдання 4

В 2013 р. міською радою м. Конотоп в зв'язку з досить складною соціально-економічною ситуацією та структурою бюджету було вирішено взяти позичку в банкові "Приват", який знаходиться в м. Тростянець на суму 100 тис. грн. Погашення боргу планується міською радою м. Конотоп протягом трьох місяців рівними частинами перша виплата була здійснена в жовтні 2013 р. При цьому загальний фонд бюджету м. Конотоп на 2013 р. склав 5,39 млн. грн. Проаналізувати правомірність дій міської ради м. Конотоп.

Ситуаційне завдання 5

Харківською міською радою в 2013 р. було започатковано нову соціальну програму, яка направлена на розвиток сім'ї, молоді та спорту. Але дана програма не була включена в кошторис міста на 2013 р. відповідно міська рада не взяла на себе повноважень по бюджетному асигнуванню на відповідний рік. Чи можуть здійснюватися відповідні програми за рахунок видатків з місцевого бюджету?

Кожне завдання екзаменаційного білета оцінюється окремо. Загальна оцінка дорівнює середній арифметичній із суми оцінок кожного завдання. Якщо одна з оцінок "незадовільно", то загальна оцінка не може бути вищою за "задовільно".

Екзаменаційний білет містить п'ять ситуаційних завдань, вирішення яких дозволяє одержати такі максимальні бали: діагностичне завдання – 8 балів, ситуаційне завдання – 8 балів.

В результаті виконання завдань відповіді оцінюються наступним чином:

Ситуаційні завдання розкривають рівень теоретичної підготовки студента, здібності логічно мислити, узагальнювати і знаходити правильну відповідь на поставлене питання. У білеті два ситуаційних завдання.

На **8** балів за виконання ситуаційне завдання оцінюються знання студента якщо він безпомилково його розв'язав, підтвердив логіку свого мислення посиленням на макроекономічні закони, подав певну кількість своїх коментарів та висновків, оформив завдання без орфографічних помилок у чітко структурованому вигляді.

На **7** балів за виконання ситуаційного завдання оцінюються знання студента якщо він безпомилково його розв'язав, але мають місце деякі несуттєві неточності, подав свої коментарі. Студент зробив вірний висновок та оформив завдання без орфографічних помилок у чітко структурованому вигляді.

За вирішення ситуаційного завдання в цілому правильно, але при розгляді наведеної ситуації студент припускається окремих помилок у застосуванні теоретичних підходів, що призвело до неповної відповіді, ставиться **6** бали.

На **5** балів оцінюється завдання, за недостатнє вміння застосовувати теоретичні знання за умови, якщо завдання в основному виконане та мету завдання досягнуто, але студент припускається суттєвих теоретичних помилок при його вирішенні.

На **4** бали за виконання ситуаційного завдання оцінюються знання студента якщо він під час його рішення допустив помилки, які вплинули

на кінцевий результат, оформив завдання без орфографічних помилок у чітко структурованому вигляді.

На **3 бали** за виконання ситуаційного завдання оцінюються знання студента якщо він не зміг розв'язати задачу, частково підтвердив логіку свого мислення, але не зробив висновків.

Діагностичні завдання розкривають рівень підготовки студента та здібності логічно мислити, узагальнювати отриманий результат і давати йому економічне обґрунтування. У білеті три діагностичних завдання. Максимальна оцінка за виконання діагностичного завдання складає вісім бала:

8 балів ставиться за вирішення діагностичного завдання у повному обсязі, без допущення методологічних помилок та арифметичних помилок з наданням обґрунтованої відповіді, за чітке володіння понятійним апаратом, методиками визначення макроекономічних показників, здійснення узагальнених висновків, які містять обґрунтовану особисту позицію автора.

7 балів ставиться за повне засвоєння програмного матеріалу, чітке володіння понятійним апаратом, методиками визначення макроекономічних показників з допущенням незначних арифметичних помилок, які суттєво не впливають на повноту та змістовність відповіді.

6 балів отримує студент за вирішення діагностичного завдання в цілому правильно з використанням типового алгоритму, але при виконанні студент припускається окремих помилок у методичному підході при визначенні макроекономічних показників, які привели до неправильної відповіді.

5 балів ставиться за недостатнє вміння застосовувати теоретичні знання для розв'язання діагностичного завдання за умови, якщо завдання в основному виконане та мету завдання досягнуто, але студент припускається суттєвих методологічних помилок при його вирішенні.

4 бали ставиться при виконанні завдання, в якому студент демонструє часткове вміння застосовувати теоретичні знання, також, стикається зі значними труднощами при аналізі макроекономічних процесів, за результатами розрахунку допущенні суттєві методологічні та арифметичні помилки;

3 бали – студент отримує за часткове вміння проявляти теоретичні знання.

Кожне завдання екзаменаційного білета оцінюється окремо. Загальна оцінка дорівнює середній арифметичній із суми оцінок кожного завдання.

Семестровий контроль у формі заліку – підсумкова кількість балів з навчальної дисципліни (максимум 100 балів), визначається як сума (проста) балів за результати успішності студента при поточному контролі, включаючи підсумкову комплексну контрольну роботу (ПККР).

Бали, отримані за підсумкову комплексну контрольну роботу (максимальна кількість балів – 25), додаються до балів за поточну успішність (мінімальна кількість балів – 35). Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру. Порядок та критерії оцінювання зазначаються у робочій програмі навчальної дисципліни, технологічній карті. Сумарний результат у балах складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – незарховано".

Розширена шкала підсумкового контролю використовується для виставлення екзаменаційних оцінок.

Оцінки за розширеною шкалою виставляються на підставі накопичувальної бальної шкали (табл. 7) та оцінки за національною шкалою (табл. 8).

Таблиця 7

Оцінки за розширеною шкалою

Проміжок за накопичувальною бальною шкалою	Оцінка за розширеною шкалою
90 – 100	відмінно
74 – 89	добре
60 – 73	задовільно
54 – 59	достатньо
1 – 53	незадовільно

Таблиця 8

Оцінки за національною шкалою

Сума балів	Оцінка за національною шкалою	
	екзамен	залік
90 – 100	відмінно	зараховано

82 – 89	добре	
74 – 81		
64 – 73	задовільно	
60 – 63		
35 – 59	незадовільно	не зараховано
1 – 34		

11. Рекомендована література

11.1. Основна

1. Алексеев І. В. Бюджетна система : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / І. В. Алексеев, Н. Б. Ярошевич, А. М. Чушак-Голобородько. – К. : "Хай-Тек-Прес", 2007. – 376 с.

2. Базилевич В. Д. Державні фінанси : навч. посібн / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик ; за заг. ред. В. Д. Базилевича. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : Атака, 2004. – 368 с.

3. Бюджетна система : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / В. М. Опарін, В. І. Малько, С. Я. Кондратюк та ін. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2002. – 336 с.

4. Бюджетний кодекс України № 2456-17 від 8.07.2010 р. // Український інвестиційний журнал. – 2011. – № 4. – С. 3–38.

5. Василик О, Д. Бюджетна система України : підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.

6. Вахненко Т. П. Зовнішні боргові зобов'язання у системі світових фінансово-економічних відносин / Т. П. Вахненко. – К. : Фенікс, 2006. – 536 с.

7. Вахненко Т. П. Державний борг України та його економічні наслідки / Т, П. Вахненко. – К. : Альтерпрес, 2000. – 152 с.

8. Зайчикова В. В. Місцеві фінанси України та європейських країн / В. В. Зайчикова. – К. : НДФІ, 2007. – 300 с.

9. Конституція України : Закони України : в 12 т. – 1994. – Т. 10. – С. 5–40.

10. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України : навч. посібн. / В. І. Кравченко. – К. : Товариство "Знання" ; КОО, 1999. – 254 с.

11. Куколевська Ж. Д. Правові основи місцевого самоврядування : навч.-метод, посібн. для самот. вивч. дисц. / Ж. Д. Куколевська. – К. : КНЕУ, 2004. – 87 с.
12. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин / І. О. Луніна. – К. : Наукова думка, 2006. – 432 с
13. Місцеві фінанси : навч.-метод. посібник для самот. вивч. дисц. / М. А. Гапонюк, В. П. Яцюта, А. Є. Буряченко та ін. – К. : КНЕУ, 2002. – 184 с.
14. Місцеві фінанси : підручник / за ред. О. П. Кириленко. – К. : Знання, 2006. – 678 с.
15. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України : навч. посібн. / Ю. В. Пасічник. – К. : Знання-Прес, 2006. – 608 с.
16. Петленко Ю. В. Місцеві фінанси : опорний конспект лекцій / Ю. В. Петленко, О. Д. Рожко. – К. : Кондор, 2003. – 282 с.
17. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170. – С. 379–429.
18. Про Рахункову палату Верховної Ради України : Закон України № 315/96-ВР від 11.07.96 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. № 43." С. 6–18.
19. Про структуру бюджетної класифікації : Постанова Верховної Ради України від 12.07.1996 р. № 327/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 42. – Ст. 208. – С. 584–601.
20. Рибак С. О. Світовий досвід міжбюджетних відносин / С. О. Рибак // Стратегія розвитку України. – 2003. – № 1. – С. 161–162.
21. Старостенко Г. Г. Бюджетна система : навч. посібн. / Г. Г. Старостенко, Ю. В. Булгаков. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 240 с.
22. Чечетов М. В. Бюджетний менеджмент : навч. посібн. / М. В. Чечетов, Н. Ф. Чечетова, А. Ю. Бережна. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2004. – 554 с.
23. Чугунов І. Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку / І. Я. Чугунов. – К. : НІОС, 2003. – 488 с.

11.2. Додаткова

24. Батищев Р. Бюджетный дефицит и методы его финансирования / Р. Батищев // Вестник Славянского Университета, Кишинев. – 2003. – Вып. 8. – С. 114–120.

25. Білик М. Д. Податкова система України : навч.-метод. посібн. / М. Д. Білик, І. А. Золотько. – К. : КНЕУ, 2000. – 190 с.
26. Василик О. Д. Податкова система України / О. Д. Василик. – К. : ВАТ "Поліграфкнига", 2004. – 478 с.
27. Губський Б. Концепція реформування податкової системи України / Б. Губський, В. Альошин, І. Білоусова. – К. : Вища школа, 2000. – 50 с.
28. Иванов Ю. Б. Современные проблемы налоговой политики : учебное пособие / Ю. Б. Иванов, А. Н. Тищенко. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2006. – 328 с.
29. Єпіфанов А. О. Бюджет і фінансова політика України : навч. посібн. / А. О. Єпіфанов, І. В. Сало, І. І. Д'яконова. – К. : Наукова думка, 1997. – С. 302.
30. Новицький В. Е. Динаміка зовнішніх боргових зобов'язань України / В. Е. Новицький, О. В. Плотніков. - К. : Політична думка, 2000. – 332 с.
31. Понікаров В. Д. Пенсійне та соціальне забезпечення : підручник / В. Д. Понікаров, М. М. Топоркова. – Х. : ВД "ИНЖЕК", 2006. – 400 с.
32. Соколовська А. М. Податкова система України: теорія та практика становлення / А. М. Соколовська. – К. : НДСІ, 2001. – 372 с.
33. Чугунов І. Я. Актуальні проблеми розподілу бюджетних трансфертів / І. Я. Чугунов, А. Є. Буряченко // Економіст. – 2001. – № 6. – С. 58–60.

11.3. Ресурси мережі Інтернет

34. Лига БизнесИнформ. – Режим доступа : www.liga.net/.
35. Налоги и бухгалтерский учет. – Режим доступа : basa.tav.kharkov.ua/.
36. Нормативні акти України. – Режим доступу : www.nau.kiev.ua/.
37. Право. Украина. – Режим доступу : www.legal.com.ua/cgi-bin/matrix.cgi/pravo.html.
38. Сервер Верховной Рады Украины. – Режим доступа : www.rada.gov.ua/.
39. Украинское право. – Режим доступа : www.ukrpravo.com/.

Додатки

Додаток А
Таблиця А.1

**Структура формування компетентностей, якими мають володіти випускники спеціальності 6.030508
"Фінанси і кредит" освітньо-кваліфікаційного рівня "Бакалавр" після вивчення навчальної
дисципліни "Бюджетна система"**

Назва теми	Виконавчі компетенції	Планово-проектні компетенції	Організаційні компетенції
1	2	3	4
Змістовний модуль 1. Роль бюджету та бюджетної системи для розвитку економіки держави			
Тема 1. Сутність, призначення та роль бюджету держави	Визначати сутність бюджету як економічної категорії	Визначати бюджетну модель суспільства	Визначати принципи побудови бюджетної системи
Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави	Визначати форми бюджетного стану	Визначати правовий характер бюджету як фінансового плану, його чинники	Визначати взаємозв'язок між централізованими та децентралізованими бюджетами
Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	Визначати форми покриття бюджетного дефіциту	Оцінювати стан бюджету	Визначати оптимальні пропорції розподілу ВВП
Тема 4. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України	Визначати сутність бюджетного устрою і бюджетної системи, сутність закріплених та регулюючих доходів	Визначати фактори, що визначають порядок і пропорції розподілу доходів між бюджетами	Визначати переваги та недоліки бюджетної системи, побудованої на принципі єдності
Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання	Розрізняти переваги та недоліки централізованої та децентралізованої моделей міжбюджетних відносин	Формувати механізм міжбюджетних відносин як сукупності засобів	Визначати організацію функціонування міжбюджетних відносин

Продовження додатка А
Закінчення табл. А.1

1	2	3	4
Змістовний модуль 2. Доходи та видатки бюджетної системи			
Тема 6. Система доходів бюджету	Оцінювати надходження до бюджету, їх структуру та методи формування доходів бюджету	Визначати оптимальне співвідношення між методами формування доходів бюджету та джерела формування доходів бюджету	Організувати мобілізацію доходів бюджету та визначати методи підвищення доходів бюджету
Тема 7. Система видатків бюджету	Оцінювати видатки бюджету, їх структуру	Визначати засоби оптимізації видатків та критерії оптимізації структури видатків	Організувати фінансування видатків бюджету визначати оптимальну структуру видатків бюджету
Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку	Визначати основні напрями фінансування економіки та шляхи фінансового оздоровлення державного сектора і ліквідації збитковості	Визначати види наукових розробок та відповідні їм форми фінансування	Визначати об'єкти бюджетного інвестування та відповідні форми
Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	Визначати розмір субсидії на оплату житла та комунальних послуг	Оцінювати політику держави по соціальному захисту населення	Визначати напрями фінансування соціальної політики держави
Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління	Формулювати завдання, засади і методологічні основи державного фінансування національної оборони	Визначати напрями фінансування бюджету на національну оборону	Визначати напрями фінансування бюджету на управління
Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу	Аналізувати боргове навантаження в Україні та зарубіжних країнах	Визначати структуру державного боргу	Організувати управління державним боргом в різні способи

Формування компетентностей, якими мають володіти випускники спеціальності 6.030508 "Фінанси і кредит" освітньо-кваліфікаційного рівня "Бакалавр" після вивчення навчальної дисципліни "Бюджетна система"

Опис результатів навчання	
Знання	<p>Визначати та групувати категорії доходів місцевих та державного бюджетів згідно з бюджетною та науковою класифікаціями</p> <p>Визначати стан дохідної та видаткової частин державного й місцевого бюджетів за плановими та фактичними показниками</p> <p>Аргументувати перспективи формування резервів додаткових надходжень і економії витрат адміністративно-територіальної одиниці</p> <p>Визначати дефіцит державного бюджету України та державний борг країни</p> <p>Застосовувати програмно-цільовий метод бюджетного планування</p> <p>Визначати прогностичний показник обсягу доходів місцевого бюджету на базі показника індексу відносної податкоспроможної</p>
Уміння	<p>Визначати категорії видатків місцевих і державного бюджетів згідно з бюджетною та науковою класифікаціями</p> <p>Складати пояснювальну записку до звіту про виконання бюджету конкретної адміністративно-територіальної одиниці</p> <p>Розраховувати обсяг видатків місцевого бюджету, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів</p> <p>Розрахувати обсяг власних та закріплених доходів місцевого бюджету</p> <p>Розраховувати прихований та реальний дефіцити місцевого бюджету</p> <p>Оцінювати та здійснювати управління державним боргом</p> <p>Складати кошториси видатків державних установ за різними напрямками видатків</p> <p>Складати бюджетні запити за державними установами</p>
Комунікації	<p>Взаємодія, співробітництво з широким колом осіб для провадження професійної або навчальної діяльності, пов'язаної з прийняття управлінських рішень</p>
Автономність і відповідальність	<p>Самостійність у професійній діяльності;</p> <p>Відповідальність за результати прийняття управлінських рішень в межах своєї професійної діяльності у бюджетно-податковій сфері;</p> <p>Здатність до подальшого навчання, яке значною мірою є автономним та самостійним</p>

Зміст

Вступ	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни	5
3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами	8
4. Плани лекцій	12
5. Плани семінарських та практичних занять	14
6. Самостійна робота студентів	17
7. Контрольні запитання для самодіагностики	19
8. Індивідуально-консультативна робота	23
9. Методики активізації процесу навчання	23
10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів	24
11. Рекомендована література	33
Додатки	36

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"БЮДЖЕТНА СИСТЕМА"
для студентів напряму підготовки
6.030508 "Фінанси і кредит"
усіх форм навчання**

42

Укладач **Михасьова Надія Василівна**

Відповідальний за випуск **Іванов Ю. Б.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Бутенко В. О.**

План 2014 р. Поз. № 31 ЕВ. Обсяг 40 стор.

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна,
9а

**Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.**